

Το να γράψεις ένα άρθρο δεν είναι κάτι απλό. Πρέπει να βρεις ένα **ενδιαφέρον θέμα**, να σου δοθεί το κατάλληλο **ένανσμα**, να έχεις τη **διάθεση**, την **έμπνευση** και τον **χρόνο**. Πολλές φορές ένα θέμα χρονίζει γιατί παίρνει τη θέση του ένα άλλο τρέχουσας επικαιρότητας. Το παρόν άρθρο το “λιβανίζω” αρκετό καιρό, αρχικά από τότε που είχα γράψει για τον Άγιο Βασίλειο. Αργότερα, όταν ήμουν επίτροπος στον

Στη συνέχεια, και μέχρι το 18ο έτος της ηλικίας του, δηλαδή μέχρι το 367 περίπου, ήταν μαθητής του επιφανή σοφιστή και ρητοροδιδάσκου **Λιβάνιου**.

Γράφει ο
Βύρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

Άγιο Νεκτάριο και φτιάξαμε τη **βιβλιοθήκη** του Ναού μας, καθώς τακτοποιούσαμε τα εκατοντάδες ενδιαφέροντα **βιβλία** (περίπου **1200**) διαπίστωσα με έκπληξη ότι τα έργα του **Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου** γέμισαν μία ντουλάπα. **Ομιλίες** για ποικίλα θέματα, **λόγοι δογματικοί, εγκωμιαστικοί, εορταστικοί, ηθικοδιδασκτικοί, κατηχητικοί, παιδαγωγικοί**, έργα **ερμηνευτικά, επιστολές, εξηγήσεις** και **υπομνήματα** στα βιβλία της Αγίας Γραφής, συγκεντρωμένα σε **82 τόμους**, κοσμούν πραγματικά την ενοριακή βιβλιοθήκη μας και είναι στη διάθεση καθενός που επιθυμεί να γνωρίσει αυτόν τον μεγάλο Πατέρα και Ιεράρχη της Εκκλησίας.

Παρεμπιπτόντως, θεωρώ ιδιαίτερη **ευλογία** και πραγματικό **πλούτο** για μία ενορία να διαθέτει βιβλιοθήκη και ευγνωμονώ όσους, από οποιαδήποτε θέση, συνέβαλαν με όποιον τρόπο μπορούσαν ώστε να δημιουργηθεί αυτή η όαση στο Πανόραμα Βούλας. Αυτός ήταν ο δεύτερος λόγος που με παρακίνησε να ασχοληθώ περισσότερο και καθώς, ως βοηθός αριστερού ψάλτη, ψάλλω ύμνους από τη Θεία **Λειτουργία** του **Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου** που τελείται κάθε Κυριακή, εκτός από λίγες μέρες στο χρόνο, νομίζω ότι είναι υποχρέωσή μου να αφιερώσω ένα άρθρο μου σε αυτόν.

Η ζωή του ιερού Χρυσοστόμου

Σύμφωνα με τις κάπως γενικευμένες πληροφορίες του πρώτου βιογράφου του, του **Παλλαδίου Ελενοπόλεως**, ο Χρυσόστομος **γεννήθηκε** στην **Αντιόχεια** το **354**. Μεταγενέστερα, η έρευνα τοποθετεί το έτος γεννήσεώς του στο 349 ή στο 350.

Ο πατέρας του **Σεκούνδος** ήταν μάγιστρος (**στρατηγός**) του ρωμαϊκού στρατού που είχε έδρα την Αντιόχεια. Το όνομα Secundus προϋποθέτει λατινική καταγωγή, αλλ' οπωσδήποτε απώτερη, διότι στην Αντιόχεια η οικογένειά του ήταν πλούσια και καταλεγόταν ήδη στην **ανώτερη τάξη**· άρα ζούσε και δρούσε για μεγάλο διάστημα στην περιοχή. Ορφάνεψε από πατέρα όταν ήταν ακόμη νήπιο και η μητέρα του **Ανθούσα** μόλις 20 ετών.

Διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα ίσως από τη μητέρα του, η οποία διέθετε βαθιά χριστιανική αγωγή και πίστη και αφοσιώθηκε αποκλειστικά στην ανατροφή και την παιδεία του μικρού Ιωάννη, για τον οποίο αφειδώλευτα διέθεσε μέρος της περιουσίας της.

Οι σπουδές του, που μάλιστα συνεχίστηκαν, περιλαμβάνουν όλο το πλέγμα της **ελληνιστικής παιδείας**, της οποίας ο Ιωάννης απέβη **βαθύς γνώστης**, ώστε να θεωρείται ο **επιφανέστερος ρήτορας** της εποχής, που όμως χρησιμοποίησε προς άλλη κατεύθυνση και με άλλο τρόπο τα προσόντα του. Οι σπουδές αυτές εξασφάλιζαν προοπτική δικηγορικού επαγγέλματος και έργο ρητοροδιδασκάλου και φαίνεται ότι για μικρό τουλάχιστον χρονικό διάστημα υπηρέτησε και τα δύο.

Στωικισμός

Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να περιγράψουμε, έστω και ακροθιγώς, τις **κυρίαρχες αντιλήψεις** της εποχής. Απ' όταν ο Απόστολος Παύλος διέτρεχε τα «έθνη», η περιφρέουσα θρησκευτικο-φιλοσοφική ατμόσφαιρα προσδιοριζόταν κυρίως από τους **στωικούς**. Ιδρυτής της στωικής φιλοσοφίας υπήρξε ο **Ζήνων ο Κιπεύς** (από την Κύπρο), ο οποίος εγκαταστάθηκε στην Αθήνα γύρω στα **310 π.Χ.** Σε γενικές γραμμές στον τομέα της ηθικής οι στωικοί **απέρριπταν τον ηδονισμό, εκτιμούσαν την κοινωνική ζωή και συνιστούσαν ανάμειξη στην πολιτική**.

Ο στωικισμός εξαπλώθηκε ως μια **λαϊκή στάση ζωής** μέχρι περίπου το **250 μ.Χ.**, και **ανέδειξε** πολλούς σημαντικούς φιλοσόφους, ενώ η διατήρηση της στωικής κουλτούρας είναι εμφανής ακόμη και στην εποχή του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, όπως φαίνεται από τις **Ομιλίες** του. Ενδεικτική η **Επιστολή προς Ολυμπιάδα**, “*Τον εαυτόν μη αδικούντα ουδείς παραβλάψαι δύναται*”, δοκίμιο, με στωικής ηθικής στοιχεία και η **“Επιστολή προς Θεόδωρον μοναχόν”**, με απηχίσεις στωικών κειμένων.

Το κοινωνικοθρησκευτικό περιβάλλον στην Αντιόχεια

Η μεγαλούπολη Αντιόχεια, υπήρξε ήδη από τον **4ο αιώνα σταυροδρόμι** πολιτισμών, λαών, θρησκειών και γλωσσών. Η κοινωνική σύνθεση και η θρησκευτική ζωή αποτελούσαν αμάλγαμα, οι αντιθέσεις του οποίου συχνά προκαλούσαν επικίνδυνες εντάσεις. Ιδιαίτερα η παιδεία ήταν τόσο αναπτυγμένη, ώστε η Αντιόχεια να θεωρείται **Αθήνα της Ανατολής** και να είναι, με τον διαπρεπή σοφιστή **Λιβάνιο**, το **κέντρο της ασιατικής ρητορείας** [η τάση για υπερβολική χρήση ρητορικών σχημάτων]. Ενώ η **Αλεξάνδρεια**, ένεκα της παρουσίας του Μ. Αθανασίου, έγινε στον 4ο αι. το αδιαμφισβήτητο **κέντρο της Ορθοδοξίας** μέχρι το 373, η **Αντιόχεια** έγινε το μεγαλύτερο **κέντρο αντι-φαιτικών εκκλησιαστικών και θεολογικών διεργασιών**. Όταν αργότερα η Αλεξάνδρεια έδειχνε να υποχωρεί σε πολιτιστική και πολιτική σημασία, έμενε η **Αντιόχεια** το σπουδαιότερο πνευματικό κέντρο της Ανατολής και το συνεχώς ενισχυόμενο **προπύργιο** του ελληνορωμαϊκού κόσμου **έναντι των Περσών**. Οι κάτοικοί της, στα χρόνια του Χρυσοστόμου, αριθμούσαν αρκετές εκατοντάδες χιλιάδες. Μόνο οι ελεύθεροι άνδρες έφταναν τις **200.000**. Σ' αυτούς πρέπει να προσθέσει κανείς γυναίκες, παιδιά και δούλους.

Στροφή προς τα ιερά γράμματα

Δεκαοκταετής ο Ιωάννης **βαφτίστηκε** και λίγο αργότερα βεβαιώθηκε για τη ματαιότητα της θύραθεν σταδιοδρομίας και την κλίση του προς τα ιερά γράμματα, για τα οποία του μιλούσε πάντα η ευσεβής Ανθούσα. Άγνωστο με ποιες συνθήκες, την εποχή αυτή άρχισε τη **σπουδή** του στο περίφημο **“Ασκητήριο”** του σχεδόν πανεπιστήμονα **Διόδωρου**, του μετέπειτα επισκόπου Ταρσού, και του συνεργάτη του **Καρτέριου**. Το “Ασκητήριο” ήταν είδος **σχολής** μοναστηριακών και άρα ασκητικών προδιαγραφών, όπου **διδασκόταν** κατά κύριο λόγο ερμηνεία των Γραφών, αλλά συγχρόνως και η πίστη της Εκκλησίας· γενικά η **θεολογία**.

Το **371 χειροθετείται Αναγνώστης** και αρχίζει κάποιου είδους διδακτικό-κατηχητικό έργο, που δεν έχει προσδιοριστεί. Το βέβαιο είναι ότι ο Αναγνώστης την εποχή εκείνη επιτελούσε διακονηματα όχι απλώς διαβαστή και ψάλτη, αλλά κυρίως **εξηγητή** των Γραφών.

Μοναχός-ασκητής

Δεν ανέπτυξε πολύ το διδακτικό του έργο, γιατί το 372, μετά την κοίμηση της μητέρας του, εγκατέλειψε την Αντιόχεια κι έφυγε στη γύρω ορεινή περιοχή, του **Σιλπίου**, όπου έγινε **μοναχός**, υποτακτικός κάποιου Σύρου ασκητή, ο οποίος προφανώς δεν είχε παιδεία, αλλά κοντά του ο ήδη έξοχος ρήτορας Ιωάννης μαθήτευσε για τέσσερα χρόνια. Στη συνέχεια, ζήτησε αυστηρότερο πνευματικό αγώνα και κατέφυγε σε ένα κοντινό μικρό **σπήλαιο**, «μόνος τω Θεώ, μόνω» όπου μελετούσε τη Γραφή και προσευχόταν ολόκληρο το εικοσιτετράωρο, εκτός από ελάχιστο χρονικό διάστημα που δεν ξάπλωνε αλλά στηριζόταν με την πλάτη στον βράχο. Έμεινε στο σπήλαιο αυτό **δύο χρόνια**, έως ότου η άσκηση και προπαντός το κρύο προσέβαλαν επικίνδυνα τα νεφρά του και υποχρεώθηκε να **επιστρέψει** στην Αντιόχεια, όπου μετά την ανάρρωσή του **χειροτονήθηκε διάκονος (381)** από τον άγιο Μελέτιο και δύο χρόνια αργότερα (**383**), **πρεσβύτερος** από τον διάδοχο του **Φλαβιανό**. Ως πρεσβύτερος ανέλαβε την πνευματική καθοδήγηση της μεγάλης μητροπόλεως, ανέπτυξε στο έπακρο τη συγγραφική του δράση και τη θεολογική του σκέψη, κυρίως στο πλαίσιο των Ομιλιών του, αλλά και σε δοκιμακά κείμενα, που είχαν στοιχεία της διατριβής των στωικών. Η ευγλωττία του ήταν τόσο λαμπρή, που μάζευε σε κάθε ομιλία του στους διάφορους ναούς ολόκληρη την πόλη και σύντομα ο λαός του απέδωσε την επωνυμία **«Χρυσόστομος»**. Ωστόσο, δεν αρκούσαν στο κήρυγμα, παρακολουθούσε όλα τα προβλήματα της ζωής των χριστιανών, οργάνωνε τη φιλανθρωπία και επενέβαινε ως διαιτητής σε δημόσιες υποθέσεις, όπως το γκρέμισμα των αγαλμάτων του αυτοκράτορα Θεοδοσίου από τον εξεγερμένο λαό, που δίχως τη μεσολάβηση του Αγίου θα επέσυρε αιματηρά αντίποινα.

Στην Κωνσταντινούπολη

Το **397**, μετά τον θάνατο του αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως **Νεκταρίου**, οδηγήθηκε στον **θρόνο** της **Βασιλεύουσας** -παρά την αντίδραση του Αλεξανδρείας **Θεοφίλου**- καθώς η φήμη του είχε προ πολλού ξεπεράσει τα σύνορα της Αντιόχειας.

Μόλις έγινε επίσκοπος, η αγιότητά του έλαμψε. **Κήρυττε** ακούραστα παντού, έδειχνε πατρική αγάπη για τους πιστούς και **ανημετώπιζε** δραστικά τον **σκανδαλισμό** που προκαλούσαν απερίσκεπτοι κληρικοί και αμόναχοι μοναχοί. Έγινε **παράδειγμα ασκητικού βίου** και απομάκρυνε από το επισκοπείο πολυτελή έπιπλα και σκεύη, τα οποία πούλησε για να μοιράσει τα χρήματα στους φτωχούς και να κτίσει νοσοκομεία και ξενώνες. Δεν είχε τίποτε δικό του και δεν δεχόταν προσκλήσεις σε δεξιώσεις και επίσημα γεύματα· αντίθετα η **φιλοξενία** του ήταν **απλόχερη, επισκεπτόταν φτωχούς** και **φυλακισμένους** και βοηθούσε όσους είχαν ανάγκη.

Σηλίτευε τα ψυχοφθόρα αγωνίσματα και θεάματα, επιτέθηκε με δριμύτητα στην υπερπολυτέλεια και την επίδειξη πλούτου, την έπαρση και τη σκληρότητα των υψηλά ισταμένων αξιωματούχων. Επέδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για τις **ιεραποστολές** και τη διάδοση του Ευαγγελίου, ιδιαιτέρως στους Γότθους, στους οποίους προσέφερε μία εκκλησία στην Κωνσταντινούπολη.

Όμως, όλη αυτή η ποιμαντική δραστηριότητα και η αποφασιστικότητα για την αναμόρφωση των ηθών, γέννησαν σύντομα την εχθρότητα κατά του αγίου Επισκόπου, και ορισμένες θεοσεβείς αρχόντισσες και κοσμικοί επίσκοποι βρήκαν προφάσεις για να τον διαβάλουν. Το μίσος πολιτικών και εκκλησιαστικών, ως φαίνεται, είναι διαχρονικό...

Επί πλέον, το φθινόπωρο του **401** και ώς το **402** συνέβησαν δύο γεγονότα, που όξυναν πολύ τις σχέσεις του Χρυσοστόμου και των κατεχοχήν ισχυρών. Το πρώτο συνδέεται με την αυτοκράτειρα **Ευδοξία**, που, βάσει παλαιού εθιμικού δικαίου, **ιδιοποιήθηκε αμπελώνα** κάποιας **χήρας**, που ζούσε απ’ αυτόν και αρνήθηκε να τον παραδώσει, έστω και με κάποιο αντάλλαγμα. Η χήρα ζήτησε τη συμπαράσταση του Αρχιεπισκόπου, ο οποίος επενέβη επανειλημμένα στην Ευδοξία, προκαλώντας την οργή της.

Το δεύτερο γεγονός προκάλεσε την αντίδραση πλούσιων γαιοκτημόνων, επειδή ο Χρυσόστομος άρχισε να κτίζει έξω της πόλεως **λεπροκομείο**, που αναγκαστικά **γεγινίαζε** με ιδιοκτησίες γαιοκτημόνων, οι οποίοι έβλεπαν ότι έτσι μειώνεται η αξία των κτημάτων τους.

Ψευδο-σύνοδος στη Δρυ

Ο **Θεόφιλος Αλεξανδρείας**, η βαθιά έχθρα του οποίου παρέμενε άσβεστη, εκμεταλλεύτηκε τη συγκυρία, **συγκάλεσε** τη **Σύνοδο** της **Δρυός**, αποτελούμενη αποκλειστικά από οπαδούς του (**403**), και προκάλεσε την **εκθρόνιση** του Ιωάννη, ο οποίος σίωπησε κατά των κατηγορών του, που του απέδωσαν 62 κατηγορίες, και παραδόθηκε στους στρατιώτες που τον οδήγησαν στην **εξορία** στη **Βιθυνία**. Όμως, αμέσως μετά την αναχώρηση του Αγίου, καταστροφικός **σεισμός** συγκλόνισε την πρωτεύουσα, που η αυτοκράτειρα Ευδοξία τρομοκρατημένη απέδωσε στην απομάκρυνσή του. Κάλεσε πίσω τον Ιωάννη και τον **αποκατέστησε** στον θρόνο του, μέσα στον γενικό **ενθουσιασμό** του **λαού**.

Επιστρέφοντας ο Ιωάννης, δεν ήταν διατεθειμένος να κάνει συμβιβασμούς. Η “ανακωχή” με την αυτοκράτειρα κράτησε μέχρι εκείνη, μετά από λίγους μήνες, να ανεγείρει προς τιμήν της άγαλμα, απέναντι από την Αγία Σοφία, όπου γίνονταν θορυβώδεις εκδηλώσεις που αναστάτωναν τις εκκλησιαστικές ακολουθίες. Ο Άγιος αντέδρασε, οι ραδιούργοι πέρασαν ξανά στην επίθεση και έπεισαν τον αυτοκράτορα να μην παραστεί στις ακολουθίες του Πάσχα. Ακολούθησαν ταραχές, ο Ιωάννης **εκδιώχθηκε** και κρατούνταν **έγκλειστος** στο επισκοπείο και λίγες μέρες μετά την Πεντηκοστή, ο αυτοκράτορας διέταξε τη **δεύτερη εξορία** του Αγίου, αφού είχαν προηγηθεί δύο απόπειρες **δολοφονίας** εναντίον του.

Η εξορία και το τέλος

Ο Ιωάννης πήρε τον δρόμο μιας οδυνηρής **εξορίας**. Οδηγήθηκε πρώτα στη **Νίκαια** και στη συνέχεια την **Κουκουσό** της Αρμενίας, διασχίζοντας με τα πόδια όλη την κεντρική και σκληροτράχηλη Μικρασία. Όσο απομακρυνόταν από τα παράλια, κι αυτό έγινε πολύ σύντομα, τόσο το ταξίδι δυσκόλευε. Καύσωνας την ημέρα, και πολύ κρύο τη νύχτα, υπερβολική κούραση από την πεζοπορία, πείνα και έλλειψη ακόμα και των απολύτως αναγκαίων, επιδείνωνσαν την ήδη κακή υγεία του. Όταν έφτασε στην **Καισάρεια**, δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος, ήταν σχεδόν **ημιθανής**.

Παρά ταύτα, υποχρεώθηκε να συνεχίσει τη φοβερή **πεζοπορία** σε δρόμο ανώμαλο, στον δύσβατο και τρομερό Ταύρο. Τελικά, μετά από μαρτυρική **πορεία 70 ημερών**, στις 20 Σεπτεμβρίου **404** έφτασε στην **Κουκουσό**.

Εκεί τον φρόντισαν με ιδιαίτερη αγάπη πολλοί παράγοντες και τότε, ενθυμούμενος το ταξίδι του, έγραφε ότι προτιμάει χίλιες εξορίες από την πεζοπορία που έκανε.

Εδώ είχε πολλές υποχρεώσεις, καθώς άρχισαν να τον επισκέπτονται πολλοί κληρικοί και λαϊκοί, επίσημοι και απλοί, από γειτονικά και πιο απομακρυσμένα μέρη. **Συμβούλευε, συμπαραστεκόταν, παρηγορούσε, κατήύθυνε** παλαιούς και νέους συνεργάτες του. Με την πρώτημ έλευση του χειμώνα (404-405) οι αρρώστιες επανήλθαν, όμως η παρουσία του και μόνο αποτελούσε απειλή για τους εχθρούς του. Ο αυτοκράτορας **Αρκάδιος**, παρότι δεν υπήρχε η Ευδοξία να τον πιέζει -πέθανε στις 6 Οκτωβρίου 404- υπέγραψε διάταγμα για τη μεταφορά του Χρυσοστόμου σε περισσότερο απρόσιτη και άγρια περιοχή, στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας, στους πρόποδες του Καυκάσου. Εκεί δεν θα τον εύρισκαν οι φίλοι και θαυμαστές του, αν και οι εχθροί του ήλπιζαν να μην αντέξει ο καχεκτικός Χρυσόστομος τις κακουχίες του νέου ταξιδιού και να πεθάνει στον δρόμο. Η θλιβερή συνοδεία ξεκίνησε στις **25 Αυγούστου** του **407**. Ο Άγιος **πεζός**

και δύο έφιπποι φρουροί στρατιώτες. Ο ένας μάλιστα φερόταν με περισσή σκληρότητα, αφού, όπως γράφει ο ιστορικός **Παλλάδιος**, αν ο κρατούμενος πέθαινε στον δρόμο, θα είχε μεγαλύτερη αμοιβή. Το τελευταίο εικοσαήμερο της ζωής του, το **μαρτύριο** κορυφώθηκε. Άρρωστος και εξαντλημένος, βάδιζε περίπου **20 χλμ.** την ημέρα, πότε με αφόρητη ζέση και πότε με καταρακτώδη βροχή, εντελώς ακάλυπτος. Οι δύο συνοδοί στρατιώτες είχαν εντολή να μην τον αφήνουν να διανυκτερεύει όπου υπήρχε υποφερτό κατάλυμα για στοιχειώδη ανάπαυση.

Βαδίζοντας, με όσες ασθενικές δυνάμεις του είχαν απομείνει, έφτασαν στο **Κόμανα** του Πόντου και εκεί ευδόκησαν οι συνοδοί του να διανυκτερεύσει ο Άγιος κοντά σε ένα εκκλησάκι αφιερωμένο στον τοπικό μάρτυρα **Βασιλίσκο**. Κατά τη διάρκεια της νύχτας, ενώ ο Ιωάννης προσευχόταν, του φανερώθηκε ο Άγιος και του είπε: **«Θάρρος, αδελφέ μου Ιωάννη, αύριο θα είμαστε μαζί!**». Το πρωί, ζήτησε λευκά ρούχα, **κοινώνησε** των αχράντων Μυστηρίων, είπε τη συνηθισμένη του δοξολογική προσευχή **«δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν»** πρόσθεσε το **«αμήν»** και παρέδωσε το πνεύμα του. Ήταν **14 Σεπτεμβρίου** του **407**. Επειδή η κοίμησή του συνέπεσε με την εορτή της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού, η **μνήμη** του μετατέθηκε και **εορτάζεται** στις **13 Νοεμβρίου**.

Διδάσκαλος και συγγραφέας

Στο πρόσωπο του ιερού Χρυσοστόμου έχουμε τον **πολυγραφέτερο** και **προσφιλέτερο εκκλησιαστικό συγγραφέα** όλων των αιώνων. Παρότι έζησε στη συριακή πρωτεύουσα του ελληνορωμαϊκού κόσμου, στη χοάνη των ισχυρών αντιθέσεων, κατόρθωσε να **υπερβεί** τις **ακρότητες** όλων, να **ορθοδοξήσει** και να γίνει ο κατεχοχήν **οικουμενικός διδάσκαλος**, τη φήμη του οποίου κανείς ποτέ δεν σκίασε. Ο κύριος όγκος των έργων του έχει τη μορφή **Ομιλιών**. Αυτές **ακούστηκαν** από κάποιον **άμβωνα, καταγράφηκαν** από **ταχυγράφους** και το μεγαλύτερο μέρος τους **ελέγχθηκε** από τον ίδιο τον Χρυσόστομο πριν τεθούν σε κυκλοφορία. Το ευρύτερο έργο του τοποθετείται χρονικά στο **371**, μόλις χειροτετήθηκε αναγνώστης μέχρι το **372**, που αναχώρησε για την έρημο· τέλος του **378**, που επέστρεψε στην Αντιόχεια, μέχρι το **381**, που χειροτονήθηκε διάκονος· και από το 381, που επίσημα ο Φλαβιανός τού ανέθεσε διδακτικό και κηρυκτικό έργο, μέχρι το τέλος του **397**, που αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη. Εκεί, στην πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, σπάνια θα του έμενε χρόνος για ειδικές συνάξεις, για να ερμηνεύει βιβλικά κείμενα, πέρα δηλαδή από τις Ομιλίες που έκανε στις λειτουργίες της Κυριακής και στις εορτές των Μαρτύρων.

Τον λόγο του δεν τον βαραίνουν οι αυστηροί κανόνες της ρητορικής και ακριβώς αυτό **προσέφερε στη γλώσσα** ο Χρυσόστομος: δημιούργησε όχι μόνο δικό του ύφος, αλλά γενικότερα **νέο γλωσσικό αισθητήριο**, αντίληψη **γλωσσικής απελευθέρωσης** από τα τέλεια και ψυχρά σχήματα της τότε ρητορικής. Διέθετε τόσο **παιδεία**, τόσο αναπτυγμένο **αισθητήριο** αρμονίας και λόγου και ποιητικό **ταλέντο**, ώστε μπορούσε να **συνθέτει ρυθμικό λόγο** όχι μόνον όταν έγραφε στο γραφείο του, αλλά και την ώρα ακριβώς που κήρυτε δημόσια.

Ως προς τον ρόλο του στη διαμόρφωση της **Θείας Λειτουργίας**, η έρευνα έδειξε ότι ενδεικτικός αριθμός χωρίων, όρων ή διατυπώσεων της σημερινής Λειτουργίας του Χρυσοστόμου έχουν **αντιστοιχία με γνήσια χρυσοστομικά έργα**, π.χ. το τμήμα της χρυσοστομικής λειτουργικής **Αναφοράς «...ανέκφραστος, απερινόητος, άόρατος, ακατάληπτος...»** όχι μόνο έχει αντιστοιχία αλλά αυτά τα επίθετα απαντούν όλα μαζί και με αυτή τη διάταξη μόνο σε χρυσοστομικά κείμενα. Αυτές και άλλες αντιστοιχίες οδηγούν στο κατά τεκμήριο ασφαλές συμπέρασμα ότι ο Χρυσόστομος **επενέβη προσθετικά** και άρα **διαμορφωτικά** στο υπάρχον κείμενο της αντιοχειανής Λειτουργίας, το οποίο εμπλούτισε σε καίρια σημεία.

Ο εκκλησιασμός

Διαβάζοντας και μαθαίνοντας τόσα πολλά για τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, πολλές φορές σκέφτηκα ότι αν ήμουν **ιεροκήρυκας**, προτού μιλήσω, θα **μελετούσα** μια σχετική ομιλία του, μιας και είναι δύσκολο να βρει κανείς ένα θέμα που να μην έχει ασχοληθεί.

Στην πρόσφατη επίσκεψή μας στο **Άγιον Όρος**, και έχοντας κατά νου τα όσα προετοιμάζα να γράψω για τον ιερό Χρυσόστομο, βρήκα μία ομιλία του για τον εκκλησιασμό, και παρόλο που έχω υπερβεί τη συνηθισμένη έκταση του άρθρου μου, δεν μπορώ να την παραλείψω.

«Με λιμάνια μέσα στο πέλαγος μοιάζουν οι ναοί, που ο Θεός εγκατέστησε στις πόλεις· **πνευματικά λιμάνια**, όπου βρίσκουμε απερίγραπτη ψυχική **ηρεμία** όσοι σ’ αυτά καταφεύγουμε, ζαλισμένοι από την κοσμική τύρβη. Κι όπως ακριβώς ένα απάνεμο κι ακύμαντο λιμάνι προσφέρει **ασφάλεια** στα αραγμένα πλοία, έτσι και ο ναός **σώζει** από την τρικυμία των βιοτικών μεριμνών όσους σ’ αυτόν προστρέχουν και **αξιώνει** τους πιστούς να στέκονται με σιγουριά και να ακούνε το λόγο του Θεού με γαλήνη πολλή.

Ο ναός είναι **θεμέλιο** της **αρετής** και **σχολείο** της **πνευματικής ζωής**. Πάτησε στα πρόθυρά του μόνο, οποιαδήποτε ώρα, κι αμέσως θα ξεχάσεις τις καθημερινές φροντίδες. Πέρασε μέσα, και μια **αύρα πνευματική** θα περικυκλώσει την ψυχή σου. Αυτή η ησυχία **προξενεί δέος** και **διδάσκει** τη χριστιανική ζωή· **ανορθώνει** το φρόνημα και δεν σε αφήνει να θυμάσαι τα παρόντα· σε μεταφέρει από τη γη στον ουρανό [...] Στην εκκλησία συντηρείται η **χαρά** όσων χαίρονται· στην εκκλησία βρίσκεται η **ευθυμία** των πικραμένων, η **ευφροσύνη** των λυπημένων, η **αναψυχή** των βασανισμένων, η **ανάπαυση** των κουρασμένων. Γιατί ο Χριστός λέει: «Ελάτε σ’ εμένα όλοι όσοι είστε κουρασμένοι και φορτωμένοι με προβλήματα, κι εγώ θα σας αναπαύσω» (Ματθ. 11,28) [...] Σε **συμπόσιο** σε καλεί ο Κύριος, όταν σε προσκαλεί στην εκκλησία· σε **ανάπαυση** από τους κόπους σε παρακινεί· σε **ανακούφιση** από τις οδύνες σε μεταφέρει. Γιατί σε **ξαλαφρώνει** από το βάρος των αμαρτημάτων. Με την πνευματική απόλαυση **θεραπύει** τη στενοχώρια και με τη χαρά τη λύπη [...] Δεν σε ακούει τόσο πολύ ο Κύριος όταν Τον παρακαλείς μόνος σου, όσο όταν Τον παρακαλείς ενωμένος με τους αδελφούς σου. Γιατί στην εκκλησία υπάρχουν περισσότερες πνευματικές προϋποθέσεις απ’ όσες στο σπίτι. Υπάρχουν η **ομόνοια**, η **συμφωνία** των πιστών, ο **σύνδεσμος** της αγάπης, οι **ευχές** των ιερέων. Γι’ αυτό, άλλωστε, οι ιερείς προΐστανται των ακολουθιών· για να ενισχύονται με τις δυνατότερες ευχές τους οι ασθενέστερες ευχές του λαού, κι έτσι όλες μαζί ν’ ανεβαίνουν στον ουρανό [...] Προσέξτε, όμως, κανείς να μην μπει στον ιερό αυτό χώρο, έχοντας βιοτικές φροντίδες ή περισπασμούς ή φόβους. Αλλά αφού τ’ αφήσουμε όλα τούτα έξω, στις πύλες του ναού, τότε ας περάσουμε μέσα. Γιατί ερχόμαστε στα **ανάκτορα των ουρανών**, πατάμε σε τόπους που αστράφτουν [...]».

Πηγές: Στυλ. Παπαδόπουλου, Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, τόμ. Α', Β', εκδ. Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 1999, Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, τόμ. 3ος, εκδ. ΙΝΔΙΚΤΟΣ, Αθήνα 2004, Φωνή των Πατέρων, Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Ο εκκλησιασμός, εκδ. Ι. Μ. Παρακλήτου, Ωρωπός Αττικής 2023, Μπαρμπα-Google